

РУЙНАЦІЯ РЕЖИМУ ЯНУКОВИЧА КРІЗЬ ПРИЗМУ «КРИЗОВОГО СИНДРОМУ МОДЕРНІЗАЦІЇ»

Т. К. Пояркова

*Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка;
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87;
тел. +380 (542) 22-14-95; e-mail: poiarkovatk@ukr.net*

Статтю присвячено системному аналізу причин руйнації режиму В. Януковича в контексті поняття «кризовий синдром модернізації». Перевагою цього підходу є можливість розглянути вказані події в рамках процесу, що проходить стадію накопичення дисфункціональних рис, фазу загострення (з притаманною множиною гострих проявів у вигляді криз легітимності, ідентифікації, участі, розподілу та поширення), та хронічну фазу, що може настати у випадку, коли не відбувається подолання дисфункціональності політичної системи.

Ключові слова: кризовий синдром модернізації, дисфункціональність, олігархізація.

Наприкінці 2013 р. Україна вступила в драматичний період надшвидких змін – Майдан, зухвала анексія Криму, сепаратистський рух на Сході країни. Всі ці події актуалізують питання про їх природу, зумовленість та закономірність переходу саме до такого сценарію політичного життя.

Потрібно вказати, що в сучасній політичній науці (вірогідно, через хронологічну близькість цих подій) переважають акценти на цивілізаційних, історичних, соціальних та моральних розколах українського суспільства як причинах кризових процесів [1; 2].

Проте відчутним є брак досліджень, де об'єктом аналізу був би стан політичної системи. На нашу думку, це можливо подолати, застосувавши поняття «кризовий синдром модернізації». Одна з його трактовок виходить із того, що: 1) кризовий процес є фазовим і поділяється на латентний період; гостру фазу та посткризовий період; 2) перебіг вказаних фаз зумовлений стратегією, яку генерують політичні еліти для виходу з кризового вектору [3].

В рамках «кризового синдрому модернізації» поштовхом до переходу політичної системи до кризової траєкторії стає накопичення певних відхилень у системній узгодженості, а саме втрата: 1) здатності політичних інститутів до аналізу інформації про системні загрози; 2) потенції політичної еліти генерувати рішення з подолання нових загроз; 3) ресурсної бази для нейтралізації відповідного класу загроз.

У випадку відсутності відповідних заходів щодо ліквідації кризового підґрунтя настає друга фаза – загострення, що проявляється у множині взаємопов'язаних політичних криз – ідентифікації, легітимності, участі, поширення та розподілу.

І, нарешті, третя фаза – хронічна (у випадку, коли не вдається подолати дисфункціональність засобами модернізації), яка розвивається за обмеженою кількістю сценаріїв: 1) спрощення; 2) демонтаж; 3) завищення.

Метою статі є виявлення закономірностей у факті руйнації режиму В. Януковича в рамках концепції «кризового синдрому модернізації».

В нашому дослідженні було з'ясовано, що поштовхом для переходу до кризового процесу режиму В. Януковича стало рішення КСУ від 30.09.2010 про відміну політичної реформи 2004 р., що повернуло президентську форму правління. Наслідком цього рішення виявилось знецінення результату виборів, оскільки скасування конституційної реформи надало чинному Президенту більш значний обсяг повноважень, ніж мандат, на який його було обрано.

Поряд зі змінами Конституції було розпочато ротацію кадрового складу судової гілки влади. Відтак, досить швидко виконавча влада підпорядкувала собі судову. За перші півтора роки президентства В. Януковича його указами і рішеннями Вищої ради юстиції (ВРЮ) було призначено понад 700 нових суддів. Значна частина з них – представники Донецької і Луганської областей.

Все це сприяло функціональному перетворенню органів державної влади. Наприклад, широка галузь дозвільних структур почала працювати на «наближених» до влади, а приватизація перетворилася на позазаконне дійство, незважаючи на те, що її проводили Кабмін і Фонд держмайна. Перерозподіл державної власності засвідчив функціональне звуження сутності держави – з інституту узгодження суспільних інтересів до засобу забезпечення виживання правлячого прошарку (через державну підтримку у вигляді пільг, компенсацій, преференцій на економічному рівні та забезпечення захисту від зовнішньоекономічної конкуренції) [4].

Президентство В. Януковича відзначилося вибудовуванням неофеодалної ієрархії, де статус, бюджетна підтримка та легкість введення бізнесу залежали від близькості до кола «сім'ї», донецьких кланів та їх політичної структури – Партії регіонів. Ця логіка подій призвела до витиснення з найбільш привабливих сфер бізнесу олігархів, які відмовилися від ролі спонсорів «сім'ї» або Партії регіонів. Так, з 2010 р. розпочинається серія спроб відібрати бізнес І. Коломойського, а Ю. Тимошенко отримала сім років ув'язнення за перебільшення посадових повноважень (за підписані «Газові контракти» з РФ) з подальшою заборонаю займати державні посади.

Якісні зміни складу українського олігархату можна продемонструвати на прикладі феєричної кар'єри наймолодшого багатія «кола сім'ї президента» – С. Курченка. Швидке перетворення вчорашнього харківського студента на одного з найбагатших людей країни стало можливим на поставках контрабандного палива через український кордон, але тільки через зв'язки з посадовцями (наприклад, з міністром доходів і зборів О. Клименком) і зацікавленість «найближчого кола» у такій особі (що спонсорує проекти провладного кола на гроші привласненого акцизного податку з продажу бензину та дизпалива).

Важливо, що поява нових персоналій у «колі сім'ї» не привела до оновлення політичної еліти, оскільки це не привнесло іншого розуміння ні проблем, що постають перед системою, ні пропозиції щодо їх вирішення. Відтак, незворотним стало функціональне спрощення елітного прошарку – з характерним падінням світоглядного горизонту, перевагою нелогічних рішень, звуженням інтересів, зниженням можливостей розуміти, передбачувати, а звідси і впливати на розвиток тих чи інших тенденцій.

Ілюстрацією може слугувати підписання мільярдної угоди про будівництво терміналу з прийому зрідженого газу. Голова Держагентства з інвестицій та управління національними проектами В. Каськів (26.11.2012) повідомив про досягнення угоди між держпідприємством «LNG-термінал» та іспанською Enagas SA про створення консорціуму з будівництва газового терміналу. Проте ЗМІ довели, що Джорді Сарда Бонвеї, який підписував угоду нібито від іспанської сторони, не має відношення до компанії і є звичайним лижним інструктором [5].

Зменшення кількості політично впливових олігархів упродовж 2012-2013 рр. демонструє, що політична вага визначається вже не доступом до привілеїв, а ступенем наближення до високопосадовців. (Наприклад, політичний вплив Р. Ахметова було конвертовано в контроль над Міністерством промислової політики, де міністр М. Короленко водночас був і головою правління Південного гірничозбагачувального комбінату.)

Таке суттєве обмеження шляхів входження до владної панівної групи автоматично підвищило винагороду від боротьби за привабливі місця. Зрозуміло, що це активізувало боротьбу за привабливі місця між різними претендентами та угрупованнями і зумовило вибудовування системи, основним імперативом існування якої стала корупція. Так, внесення змін до Закону України «Про здійснення державних закупівель» (7.06.2012) вивільнило 1/3 бюджетних коштів з-під дії тендерного законодавства. Але сама діяльність державних органів (Антимонопольного комітету, Фонду державного майна) сприяла корупції, оскільки захочувала незаконне відчуження державного майна через непрозорі аукціони і тендери. Навіть рейдерські захоплення приватного бізнесу та

майна здійснювалися за допомогою та під контролем правоохоронних і фіскальних органів.

Корупція перетворилася на джерело існування для бюрократії, де корупційні схеми стали своєрідним відкупом правлячого прошарку за контроль над прибутковими схемами. Внаслідок цього з'явилася спеціалізована мафія – продовольча, нафтова, транспортна, банківська, енергетична тощо.

Особливістю життєдіяльності стало надання державного дозволу на певний вид діяльності за умови проведення фінансування через банки, підконтрольні «сім'ї» («Всеукраїнський банк розвитку», «Юнісон»). Після отримання державних коштів під певну діяльність її обов'язково страхували в державних установах, а потім розпочинали процес банкрутства.

Супутниками цього процесу стали розквіт популізму та безвідповідальність влади. Подібною логікою пронизана й історія закону про всеукраїнський референдум, який розглядався правлячою верхівкою як запасний варіант збереження влади. За проектом від 12.03.2013 р. Президент міг відреагувати на «народну ініціативу» та винести на обговорення проект нової Конституції або поправки до чинної конституції чи відмінити попередні зміни. Перевагою описаного підходу було те, що рішення вступають у силу без згоди Верховної Ради.

В умовах концентрування правлячої верхівки у «колі сім'ї», що контролювало весь економічний простір країни та збирало «відкати» за розподіл бюджету, перспективи виживання елітного прошарку визначалися контролем над силовими структурами. В цьому полягає пояснення провладної тактики, спрямованої на руйнацію армії та поширення повноважень внутрішніх військ аж до їх практичної безкарності. (Нагадаємо, що плани відносно «оптимізації» Міністерства оборони стосувалися скорочення чисельності збройних сил України з 184 тис. осіб у 2012 р. до 110 тис. осіб до 2017 р. [6]).

Зміцнювати силові структури почали відразу ж після приходу до влади В. Януковича. Назвемо деякі окремі полки, розташовані по всій країні: «Ягуар» – м. Калинівка Вінницької області; «Гепард» – м. Запоріжжя, «Тигр» – Автономна Республіка Крим. Крім того, існували спеціальні підрозділи, підпорядковані особисто президенту В. Януковичу – «Омега», «Вега», «Скорпіон», «Скат». По всій країні були розташовані спецструктури МВС України: «Беркут», спеціалізація якого – боротьба з масовими безладами, охорона громадського порядку (найбільші підрозділи – у Києві та Севастополі); «Сокіл» – боротьба з організованою злочинністю; «Титан» – державна служба охорони; «Грифон» – спеціальні батальйони судової міліції; «Альфа» – боротьба з тероризмом [7].

За рахунок демонтажу армії було сформовано військову привілейовану обслугу, основним професійним призначенням якої ставав за-

хист українського правлячого класу. Лояльність нового прошарку досягалася за рахунок прямого підкупу – збільшення фінансування. Так, Генпрокуратурі було за цей час збільшено бюджет із 1,2 млрд. гривень до 2,2 млрд., СБУ – на 0,5 млрд. гривень, МВС – маже на 2 млрд. гривень. У 2012-2013 рр. кошти на силові структури було подвоєно [8].

Внаслідок цього силові структури України у 2013 р. стали одними з найбільших у світі. В Україні нараховувалося до 400 тис. працівників МВС (удвічі більше за збройні сили), тобто до 800 осіб міліції на 100 тис. населення України. (Світовий показник – до 300 поліцейських, а за рекомендаціями ООН – 222 поліцейських на 100 тис. громадян. Навіть у тоталітарному СРСР було близько 300 міліціонерів на 100 тис. громадян.)

Подібна ситуація вимагала грошей. За оцінками Інституту трансформації суспільства, вже на кінець 2010 р. валовий борг України становив \$ 125 млрд., а весь ВВП України – \$ 110-115 млрд. за цей рік [9]. Подальші події розвиваються за відомим сценарієм: необхідність погашення боргів потребує ще більших запозичень. Але їх уже надають на певних умовах – в обмін на політичні та економічні дії.

З огляду на це зовнішньополітична діяльність В. Януковича не була випадковою. Для України стало звичним і нехтування міжнародним іміджем заради реалізації провладних інтересів. Так, з одного боку, В. Януковичем (1.04.2010) було оголошено про підтримку євроінтеграційного шляху та заперечення створення Митного союзу України, Білорусі та Росії. А вже 2.04.2010 р. підписується указ про ліквідацію комісії з питань підготовки країни до вступу в НАТО та національного центру з питань євроінтеграції, і згодом приймається закон (15.07.2010) про позаблоковий статус країни.

Цю ж колізію демонструвало питання про газотранспортну систему (надалі – ГТС). Намір України залучити до модернізації цієї системи ЄС, Росію та інші країни виглядав як «приєднання до управління». Ще 23.03.2009 р. у Брюсселі відбулася Міжнародна інвестиційна конференція з модернізації ГТС, за результатами якої було ухвалено декларацію, згідно з якою уряд України брав на себе зобов'язання імплементації європейського законодавства відносно регулювання ринку газу та забезпечення прозорості інвестицій. А вже під час президентства В. Януковича перевагу отримала думка про те, що передання контролю над ГТС Росії є більш вигідним, оскільки це сприятиме зменшенню ціни за газ.

Пошук фінансової вигоди зменшив маневреність України на міжнародному рівні і поставив країну в ситуацію «цугцвангу», де наближення до будь-якого геополітичного актора оберталось втратами для правлячого кола, символом чого став перегляд справи Ю. Тимошенко. Так, у випадку наближення до ЄС довелося б змінювати упереджене судові рішення у справі Ю. Тимошенко, тому що перекладання цього зав-

дання президентом на парламент нікого не ввело в оману, оскільки більш простим став би шлях помилування самим президентом.

Перспективи вступу в ЄС суттєво погіршував і закон про судове переслідування, за яким будь-яке незалежне розслідування становило потенційну небезпеку для чинної влади. Не менш важливо, що підписання асоціації з ЄС потребувало реформ, які б спричинили жорстку конкуренцію в економіці та призвели до посилення російського тиску.

Справа Ю. Тимошенко автоматично підсилювала і позицію Росії, де її газове свавілля легітимізувалося сфабрикованою справою і питання про перегляд ціни на газ виглядало як небажання України сплачувати борги.

З 2013 р. «тактика балансування» почала себе відживати, оскільки розкрадання політичною верхівкою державних фінансів досягло логічного завершення, яке було засвідчено в рішенні уряду надати дозвіл пенсійному фонду здійснювати виплати пенсій за рахунок комерційних кредитів.

Отже, банальна відсутність грошей для існування привілейованого прошарку змусила шукати гроші ззовні. Так, при інкорпоруванні в Євразійський проект (Митний союз) немовби вирішувалося газове питання. Все це створювало нові проблеми, оскільки не було надано жодних гарантій збереження низьких цін в обмін на повну залежність від РФ.

Водночас подібна фіксація зовнішньополітичного вибору зачіпала інтереси тих олігархів, що, по-перше, не ввійшли до «кола сім'ї», і саме ця обставина загрожувала їх приватній власності, тому що її захист унеможлиблювався підконтрольністю правлячій верхівці судових і законодавчих структур; по-друге, володіли бізнесом, переважно орієнтованим на ЄС і Захід.

«Євромайдан» – як подія виявила ступінь розмежування серед українського олігархату, де відсторонені від влади особи отримали шанс переіграти «коло сім'ї». Для цього були використані приватні ЗМІ, які висвітлювали ці події з альтернативної позиції відносно підконтрольних «колу Януковича» каналів (наприклад, «5 канал»).

Євромайдан відразу виявив і ставлення влади до цього масового протесту, оскільки показовим стало небажання високопосадовців надавати пояснення щодо відмови руху до асоціації з ЄС. Так, президент В. Янукович звернувся до народу тільки 25.11.2013 р.

Другий етап – власне «Майдан» – розпочався серед ночі 30.11.2013 р., коли бійці загону спеціального призначення «Беркут» застосували спецзасоби та грубу силу при розгоні мирної акції протесту, що прямо порушувало українську Конституцію та європейську Конвенцію із захисту прав людини та основоположних свобод. Відеозапис цієї події миттєво потрапив до інтернет-мережі.

Наступного дня (1.12.2013) в центрі столиці відбувся наймасовіший з часів незалежності виступ пересічних громадян проти влади. Ба-

гатотисячне народне віче – «марш мільйонів» – за офіційною версією зібрав 50 тис., а за даними фото- та відеоматеріалів – не менш 500 тис.

Агресія влади проти власної молоді надала зовсім нового звучання цим акціям: відбувся перехід від євроінтеграційних закликів до вимог відповідальності влади за силовий розгін маніфестантів. Як видно, силові заходи проти соціуму сприяли руйнації підстав легітимності чинної влади та усвідомленню необхідності громадської охорони студентів (молоді) від влади.

Все це моментально згуртувало соціум навкруги теми справедливості та підштовхнуло на організований і тривалий спротив. Побиття молоді стало подією, що поєднала різні верстви і пододало наявні розломи українського суспільства за територіальними, цивілізаційними, мовними ознаками.

На противагу цьому правлячі кола в Україні досить довгий час ігнорували суспільні зрушення і тим самим стимулювали поширення гострих кризових проявів. Так, після масових протестів, блокування та захоплення державних установ (Кабінету міністрів, АП, КДА) В. Янукович відвідав з дипломатичною місією Китай (3-6.12.2013) і відразу ж розпочав переговорний процес у РФ із В. Путіним (7-8.12.2013).

«Майданоманія», яка охопила всю країну, стала свідченням повного незбігу позначених нами процесів – інтересів правлячого прошарку та потреб і очікувань соціуму. Все це доводить необізнаність еліти з реаліями, в яких соціум під час державного демонтажу соціальної сфери (медицини, освіти, будівництва), колапсу ЖКГ уже набув навичок самовиживання. Відтак намагання правлячого прошарку надати псевдолегітимного характеру власним діям, притягуючи до судової відповідальності громадян, постраждалих від силового розгону Євромайдану, неминуче загострило настрої як соціуму, так і опозиції (що почала артикулювати певні вимоги страйкарів).

Вказані події стали спусковим гачком для зародження процесу перетворення «розколотого народу» на політичну націю, відходу від етнічних підстав єдності до усвідомлення спільності загальних інтересів громадян одної держави. Проте надшвидкість еволюції громадської думки виявила значне відставання опозиції. Так, протестувальники вже артикулювали вимоги «геть Януковича» та «покарати винних», а опозиція все ще говорила про євроінтеграцію.

Танення легітимності правлячого прошарку реанімувало відому практику – пошук зовнішньополітичної підтримки. Так, 17.12.2013 р. у Москві відбулося засідання російсько-української міждержавної комісії, за підсумками якої було підписано пакет із 14 документів: доповнення до газового контракту 2009 р., за яким вартість газу знижувалася з \$ 410 до \$ 268,5 за тис. кубометрів, і було розмішено частину Фонду національного благоустрою в розмірі \$ 15 млрд. у цінних паперах українського уряду.

Майдан отримав геополітичне визнання. Основні міжнародні гравці були поставлені перед необхідністю враховувати фактори: 1) сильно-го спротиву чинній українській владі; 2) розмежування думок соціуму за регіональною ознакою відносно обрання геополітичного вектору. Водночас зросли переваги контролю над Україною, що засвідчувало перемогу в геополітичній грі. Це спричинило взаємні закиди країн ЄС, США та Росії щодо втручання у внутрішні справи України.

Соціально-політичні зміни поставили українську політичну верхівку перед необхідністю отримання додаткових гарантій лояльності регіональної еліти. Тому з новою енергією почалося масоване озвучування деяких призабутих проєктів федералізації України. Водночас уряд вживав заходи, що вже неодноразово були успішно використані, – розмежування соціуму за територіальним принципом «Схід – Захід».

Успіх провладних заходів ґрунтувався на тому, що Майдан мав різний відгук у регіонах України, який призвів до відтворення світоглядного протистояння в рамках «свій-чужий». Але дії влади з роздмухування протистояння за регіональними ознаками радикалізували погляди протестувальників і сприяли переходу ініціативи до більш організованих націоналістичних груп.

Так, уряд і ПР розпочали проєкт «Антимайдан» – акцію протесту, організована ПР із представників східних регіонів «проти» Майдану і «за» чинну владу. Цей проєкт вибудовувався на протиставленні стереотипів, згідно з якими «Захід» країни є націоналістично спрямованим, а «Схід» – російськомовним симпатиком РФ. Важливо, що Антимайдан був створений самою владою, але в рамках, запропонованих Майданом. Це проявилось в дзеркальності гасел обох Майданів. Так, вимога євроінтеграції було замінене на вступ до Митного союзу, а заклик до змінення влади – на критику опозиції. Схожим був і формат публічного дійства, де «глас народу» перемешовувався з виступами політиків.

Проте існувала принципова відмінність Антимайдану від Майдану – повна контрольованість «громадян», участь у мітингах за гроші, вузьке територіальне представництво рекрутів зі сходу країни та фізичне (парканами) відмежування від протестувальників Майдану. Основним рефреном усіх виступів була вимога федералізації країни.

Необхідно зазначити, що за основу було взято запропонований ще в 2010 р. проєкт депутата В. Тихонова, в якому федералізація трактувалася як децентралізація влади, де апеляція до федералізації прикривала спробу «засобами федералізації через поширення кола повноважень регіонів та надання більших прав територіальним громадам щодо питань формування та витрат бюджету, мовної та історичної політики – спричинити «цивілізований» розкол на західну та східну частини» [10].

Безперечно, провладним маніпуляціям сприяли різні підстави для формування «ми» на «Заході» та «Сході», оскільки націоналістичне забарвлення виступів деяких представників опозиції (наприклад, «Свобо-

ди») значно зменшило її електоральну підтримку серед переважно російськомовного населення.

Трактування федералізації, запропоноване владою, так само зменшило її електоральну підтримку, оскільки як «свою» – легітимну – її сприймала тільки частина виборців. Але для цієї частини оцінка дії влади та опозиції відбувається виключно в рамках «свій-чужий», поза загальнолюдськими, правовими та системними маркерами.

Не менш важливим виявилось і те, що Майдан наочно продемонстрував застарілість практики вибудовування партійних організацій під певного діяча, оскільки подібні структури, дієві на виборах, в умовах загострення політичної кризи продемонстрували брак людей, організованості та стратегії бачення суспільного майбутнього.

Цей момент так само не було сприйнято східним загалом, оскільки заперечення авторитету президента та Партії регіонів в їх свідомості сприймалося як наступ на «своїх». Зрозуміло, що підтримка Майдану політиками США та ЄС налаштовувала проти нього російськомовні регіони. Відтак Антимайдан виправдав усі зусилля щодо його створення, оскільки президент В. Янукович практично не втратив підтримку потенційних виборців.

На нашу думку, в цьому полягає пояснення дій влади, яка після нового маршу мільйонів (8.12.2013), вночі 11.12.2013 р., здійснює спробу розгону-зачистки Майдану. Провладні ЗМІ поширювали версію, за якою розгін майдану подавався як необхідність для прибирання бруду робітниками ЖКГ.

Ці події вкотре засвідчили, що влада не розглядала вуличний протест як серйозну проблему і не враховувала, що Майдан поступово створив структури, відповідальні за вирішення основних потреб тих, хто цілодобово стояв на вулиці. Разом із цим стихійно формуються загони, основним призначенням яких стає запобігання переходу протесту в стадію ескалації.

Така недалекоглядність влади зумовила її геополітичний програш, оскільки спроба «прибрати» майдан відбувається в умовах присутності в країні міжнародних політиків (віце-президента Єврокомісії К. Ештон і представника Держдепу США В. Нуланд).

Але більш сильно дискредитувала владу поведінка представників силової облуги – факти та докази принижень і катувань активістів протестного руху. Явним стає державне прикриттям терору, де представники суспільства розглядаються навіть не як опоненти, а як ціль на полюванні.

Надалі чільний уряд (що значно покращив фінансовий стан), з одного боку, почав спокійно очікувати на зимові свята, коли Майдан як протестна акція захлинеється. З іншого – посилив репресивний тиск на протестантів, а ЗМІ почали масовану атаку, лякаючи економічним крахом через акції непокори.

Але терпіння та витримка протестуючих (Майдан залишився стояти на новорічні свята) засвідчили поступове перетворення акції протесту на суб'єкта політичного процесу в Україні. Ці зміни були спричинені і трансформацією ролі опозиції (від представників політичного класу – до авангарду українського соціуму), оскільки відповідальність за життя людей згуртувала лідерів опозиції і змусила їх піднятися над вузько партійними, особистісними та виборчими інтересами.

Все це дозволило опозиції отримати не тільки моральне право звертатися до прогресивного, цивілізованого світу, а й визнання правомочності власної позиції на зовнішньому рівні.

Майдан перетворився зі сцени артикуляції звинувачень влади на осередок мобілізації людей на боротьбу проти чинного режиму. Відбулася і еволюція вимог – від закликів до євроінтеграції, забезпечення прав і свобод громадян, покарання винуватих у побитті студентів – до повного перезавантаження влади, дострокових виборів президента та прийняття нового виборчого закону.

Таким чином, дисфункціональність політичної системи спричинялася панівним прошарком, який заради виживання демонтував державу як головний політичний інститут. Звільнені кошти спрямовувалися на створення нової верстви – «силового обслуговуючого прошарку», зорієнтованого на збереження життя привілейованих кіл. «Капсулювання» політичної еліти супроводжувалося пошуком зовнішньополітичної підтримки, що її легітимізувала як владу.

Іншими словами, кризове підґрунтя «пострадянської України» базувалося на поступовому відчуженні правлячого класу (з перекриттям доступу до нього для представників інших верств населення). Це, у свою чергу, зумовлювало перевагу неофеодального вектору в суперечливій суміші різноспрямованих тенденцій – деградації індустріального здобутку, одночасній архаїзації та інформатизації суспільства.

За цих обставин Майдан став закономірною реакцією на монополізацію політичного простору колом «сім'ї Януковича», де логіка виживання режиму вимагала отримання зовнішніх запозичень для підкупу силової обслуги. Крайній ступінь дисфункціональності політичної системи закінчився множиною взаємозумовлених політичних криз, які спричинили зрушення в самоусвідомленні українців як нації, втрату легітимності президентом В. Януковичем, створили нові форми політичного протесту та громадянської участі.

Література

1. Костенко О. Моральні імперативи Майдану [Електронний ресурс] / О. Костенко // Віче. – №5. – 2014. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4095/>
2. Дузь-Крятченко О.П. Аналіз причин подій в Україні у 2013-2014 рр. / О.П. Дузь-Крятченко, Е.М. Лисичин, Є.Є. Панкратов // Збірник науко-

- вих праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – №2(51). – 2014. – С. 94-100.
3. Flanagan S.C. Modes and Methods of Analysis / S.C. Flanagan // Crisis, Choice, and Change: Historical Studies of Political Development. – Boston: Little, Brown&Co, 1973. – P. 43-102.
 4. Окара А. Государство-корпорация как новый тренд для России, Украины и Белоруссии [Электронный ресурс] / Андрей Окара. – Режим доступа: http://www.intelros.ru/.../551-andrej_okara_gosudarstvokorporacija_kak_novyj..
 5. За грандіозний скандал Касків отримав банальну догану [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/za-grandiozniy-gazoviy-skandal-kaskiv-otrimav-banalnu-doganu.html>
 6. Повідомлення міністра оборони О. Олійника [Електронний ресурс]. – 03.04.2013. – Режим доступу: http://www.novostimira.com.ua/novyny_46979.html.
 7. Зілгалов В. Силкові структури як опора авторитарного режиму [Електронний ресурс] / Василь Зілгалов // Радіо Свобода. – 12.12.2013. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25197821.html>
 8. Військову прокуратуру реформували [Електронний ресурс] // «Двадцять хвилин». – 20.08.2012. – Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/Rodii/viyskovu-prokuraturu-reformovali-10240637.html>
 9. Соскін О. Прогноз на 2012 р. [Електронний ресурс] / Олег Соскін // Osp-ua.info. – 27.11.2011. – Режим доступу: osp-ua.info/analytics/2649.html
 10. Зущик Ю. За спинами Євромайдану і Януковича готують розкол України [Електронний ресурс] / Ю. Зущик // Pic.com.ua. – 21.01.2014. – Режим доступу: <http://www.pic.com.ua/za-spynamy-evromajdanu-i-yanukovycha-hotuyut-rozkol-ukrajiny.html#sthash.85lrZILk.dpuf>
- Стаття надійшла до редакційної колегії 24.11.2014 р.
Рекомендовано до друку д.політ.н., професором Дерев'янком С.М.,
д.політ.н., професором Лазаровичем М.В. (Тернопіль)*

DESTRUCTION YANUKOVICH REGIME THROUGH PRISM «CRISIS SYNDROME OF MODERNIZATION»

T. K. Poiarkova

*Sumy State A.S. Makarenko Pedagogical University;
40002, Sumy, Romenska Str., 87;
ph. +380 (542) 22-14-95; e-mail: poiarkovatk@ukr.net*

The article is devoted to the system analysis of the reasons of Yanukovich regime destruction in the context of «crisis syndrome of modernization»

zation» notion. The advantage of this approach is the opportunity to study the indicated events in the frame of the process that is in the phase on dysfunction features collecting, the phase of intensification (with multiple intensive manifestations of crisis of legitimacy, identification, participation, distribution and spreading) and the phase that may appear in the case when overcoming of political system dysfunction doesn't occur.

Key words: «*crisis syndrome modernization*», *dysfunctional, oligarchization.*